

ТРАНСФОРМАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО ФІНАНСУВАННЯ: ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

ТЯЖКОРОБ Ірина Володимирівна

докторка економічних наук, професорка,

професорка кафедри фінансових технологій та консалтингу

Львівського національного університету імені Івана Франка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8260-5999>

Анотація. Узагальнено інституційно-правові засади розвитку сталого фінансування у банківській діяльності. Визначено рівень інтеграції ESG-факторів у стратегічне управління українських банків. Виявлено проблеми та структурні бар'єри подальшого розширення ESG-підходу у діяльність банків України. Виокремлено напрями подальшої ESG-трансформації вітчизняних банків.

Ключові слова: сталий розвиток, стале фінансування, фінансування сталого розвитку, ESG-ризик-менеджмент, ESG-проекти, нефінансова звітність, соціально відповідальне корпоративне управління, стратегія розвитку банку.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції глобального економічного розвитку характеризуються посиленням ролі екологічних, соціальних та управлінських факторів (ESG-факторів), що безпосередньо впливають на стабільність фінансових систем. Кліматичні зміни, ресурсна вразливість, соціальна нерівність та посилення регуляторних вимог формують нову парадигму функціонування фінансового сектору, в якій першочергового значення набуває концепція сталого розвитку. Саме на основі цієї моделі, яка була сформована у межах Програми ООН, виник підхід сталого фінансування, який передбачає залучення та розподіл фінансових ресурсів із урахуванням довгострокового впливу на довкілля, суспільство та якість корпоративного управління [1; 15]. У цьому контексті банки, як ключові учасники фінансової системи, відіграють визначальну роль у перерозподілі капіталу та спрямуванні інвестицій у сфери, що сприяють збалансованому економічному зростанню.

Сьогодні сталий фінансовий розвиток трансформується із добровільної практики у необхідність, обумовлену глобальними викликами та міжнародними стандартами та відповідною потребою імплементації принципів сталого розвитку у національне законодавство. Тому набуває актуальності дослідження інституційно-правових аспектів цих змін задля подальшого удосконалення діяльності банків через адаптацію до сучасних регуляторних вимог, розвиток ESG-орієнтованих фінансових інструментів, мінімізацію ESG-ризиків та формування конкурентних переваг у довгостроковій перспективі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Базові положення концепції сталого розвитку започатковано та сформовано низкою міжнародних організацій, насамперед ООН, а також міжнародними фінансовими та екологічними інституціями. Так, теоретичною основою міжнародних документів у сфері формування політики сталого

розвитку вважається визначення поняття «сталий розвиток», сформульоване Комісією Брундтланд, яка була створена під егідою ООН для дослідження глобальних екологічних та економічних проблем і розроблення концепції сталого розвитку (1983 р.). Зокрема, згідно доповіді Комісії (1987 р.) сталий розвиток – це розвиток, що задовольняє потреби сучасності, не підриваючи здатності майбутніх поколінь задовольняти власні потреби [1].

Відповідно до підходу Світового банку сталий розвиток розглядається як процес, який забезпечує економічне зростання без виснаження природного капіталу та погіршення якості життя населення (1992 р.) [2]. Особлива увага приділяється також збереженню людського, соціального, виробничого та фінансового капіталу. При цьому зазначено, що сталий розвиток передбачає збалансоване поєднання економічного зростання, соціального добробуту, екологічної безпеки та ефективного використання природних ресурсів.

У Стратегії сталого розвитку Європейського Союзу (редакція 2001 р. з подальшими оновленнями у 2006 р. та 2016 р.) сталий розвиток представлено як модель прогресу, що спрямована на збалансоване економічне зростання, соціальну згуртованість та захист довкілля в довгостроковій перспективі [3]. Така модель ґрунтується на збалансуванні економічного розвитку, соціальної справедливості та захисту навколишнього середовища. Стратегія підкреслює необхідність раціонального використання природних ресурсів, відповідального виробництва та споживання, боротьби зі зміною клімату, підвищення якості життя населення, довгострокової економічної стабільності.

Серія аналітичних матеріалів і стратегічних рамок Організації економічного співробітництва та розвитку, що визначають рекомендації до інтеграції сталого розвитку та «зеленого» економічного зростання в державну політику, ґрунтується на розумінні сталого розвитку як здатності економіки зберігати продуктивність у довгостроковій перспективі, забезпечуючи екологічну рівновагу та соціальну стабільність [4]. У документах обґрунтовано, що економічне зростання має поєднуватися з охороною довкілля та раціональним використанням ресурсів, а також формуванням інноваційної, ресурсоефективної економіки.

На формування сучасного розуміння сталого розвитку та реалізацію глобальної політики у цій сфері вплинули й праці провідних сучасних економістів. Зокрема, ключова ідея Дж. Сакса полягає у поєднанні економічного зростання, соціальної справедливості та екологічної стабільності у глобальному масштабі [5]. Вчений акцентує увагу на тому, що сталий розвиток можливий лише за умов подолання крайньої бідності; забезпечення доступу до освіти, медицини та базових послуг; переходу до «зеленої» економіки; декарбонізації енергетики; глобальної співпраці між країнами.

На думку одного з засновників екологічної економіки Г. Дейлі, сталий розвиток має ґрунтуватися на збереженні екологічної рівноваги, раціональному використанні природного капіталу та дотриманні екологічних меж [6]. Відповідно до його концепції «стаціонарної економіки» обсяги виробництва і споживання повинні залишатися стабільними та не перевищувати здатності екосистем до самовідновлення. Дослідник наголошує, що природний капітал має розглядатися як основа добробуту суспільства.

Отже, узагальнюючи вищенаведені підходи, можна зробити висновок, що сталий розвиток є системним процесом соціально-економічних змін, який забезпечує зростання добробуту населення за умов збереження природних ресурсів, екологічної рівноваги та відповідальності перед майбутніми поколіннями. Засади сталого розвитку

поширюються на всі види економічної діяльності, не виключенням є й фінансова сфера, зокрема, банківництво. Відповідно виокремилось поняття сталих фінансів, поступово удосконалюється механізми та з'являються інструменти фінансування сталого розвитку.

Зазначені тенденції також знаходять своє відображення у вітчизняній науці і практиці. Зокрема, Національним банком України (НБУ) розроблено нормативну базу щодо сталого фінансування та ESG-орієнтованої трансформації банківського сектору України. Основним стратегічним документом НБУ стала Політика розвитку сталого фінансування до 2025 р. [7], а також схвалена у 2025 р. Біла книга з управління ESG-ризиками у фінансовому секторі [8].

Окрім того, українськими вченими деталізовано розуміння сутності сталих фінансів та сталого фінансування, обґрунтовано взаємозв'язок цих понять із поняттями соціальних та зелених фінансів, соціального та зеленого банкінгу, сформульовано певні рекомендації щодо типологізації системи фінансів сталого розвитку, запропоновано заходи для ефективного використання міжнародних та національних фінансових ресурсів у забезпеченні сталого розвитку, складено архітектуру системи «зелених фінансів» тощо [9-13].

Водночас потребують подальшого дослідження питання удосконалення інституційних, організаційних, управлінських та аналітичних механізмів забезпечення підвищення рівня ESG-зрілості банківських установ для забезпечення їх фінансової стабільності та конкурентоспроможності. Тому **метою статті** є узагальнення інституційно-правових засад розвитку сталого фінансування у банківській діяльності та визначення напрямів подальшої ESG-трансформації банків України.

Методологічну основу роботи становлять методи аналізу та синтезу, системного узагальнення, порівняльно-правового та історичного аналізу, структурно-логічний та системний підходи, методи табличного та графічного аналізу.

Виклад основних результатів. Перехід світової економіки на постіндустріальний етап розвитку обумовив зміну в економічних відносинах та трансформацію сутності фінансів. Інтеграція ESG-факторів у процеси прийняття фінансових рішень спричинило формування категорії сталих фінансів. Зокрема, згідно формулювання Європейської Комісії стале фінансування характеризується як процес врахування екологічних, соціальних та управлінських міркувань під час прийняття інвестиційних рішень у фінансовому секторі, що призводить до більш довгострокових інвестицій у сталу економічну діяльність та проекти [14]. При цьому екологічні міркування можуть включати пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптацію до них, а також довкілля в більш широкому сенсі, наприклад, збереження біорізноманіття, запобігання забрудненню та циркулярну економіку. Соціальні міркування охоплюють питання нерівності, інклюзивності, трудових відносин, інвестицій у людей, їхні навички та громади, а також питань прав людини. Управління державними та приватними установами, включаючи управлінські структури, відносини з працівниками та винагороду керівників, відіграє фундаментальну роль у забезпеченні включення соціальних та екологічних міркувань до процесу прийняття рішень.

Для банківських установ концепція сталого розвитку передбачає поєднання традиційних цілей (прибутковості, ліквідності та мінімізації ризиків) із довгостроковими цілями сталого розвитку. До прикладу, відповідно до програми сталого розвитку Agenda 2030, ухваленої у 2015 р., інтеграція економічних, соціальних та екологічних складових у банківському секторі реалізовуватиметься через підтримку «зелених» проектів, ESG-оцінювання клієнтів, управління кліматичними ризиками та

впровадження принципів сталого фінансування [15]. Відтак, банк виступає не лише фінансовим посередником, а й інституційним агентом трансформаційної економіки, який здатний спрямовувати ресурси у сектори, що створюють сталі суспільні й екологічні ефекти, серед яких низьковуглецеве зростання, підвищення соціальної відповідальності та зміцнення корпоративного управління.

Змістовно близьким до поняття «стале фінансування» є поняття «фінансування сталого розвитку», яке розглядається як сукупність фінансових механізмів, інструментів і ресурсів, спрямованих на досягнення цілей сталого розвитку, зокрема, через підтримку екологічних, соціальних та економічних проєктів і програм, ESG-критеріїв у фінансові послуги [9, с. 40; 10, с. 215; 16; 17]. Тобто фінансування сталого розвитку відображає цільову спрямованість використання фінансових ресурсів та можливе лише за умови сформованої внутрішньої ESG-стійкості банку. З іншого боку, результати фінансування «зелених» та соціальних проєктів підсилюють фінансову стабільність і конкурентоспроможність банку. Отже, зазначені категорії є взаємодоповнюючими аспектами формування сучасної моделі стійкої економіки, оскільки ефективне фінансування сталого розвитку потребує застосування інструментів сталого фінансування, а останнє реалізує свій потенціал через підтримку відповідних напрямів розвитку (рис. 1).

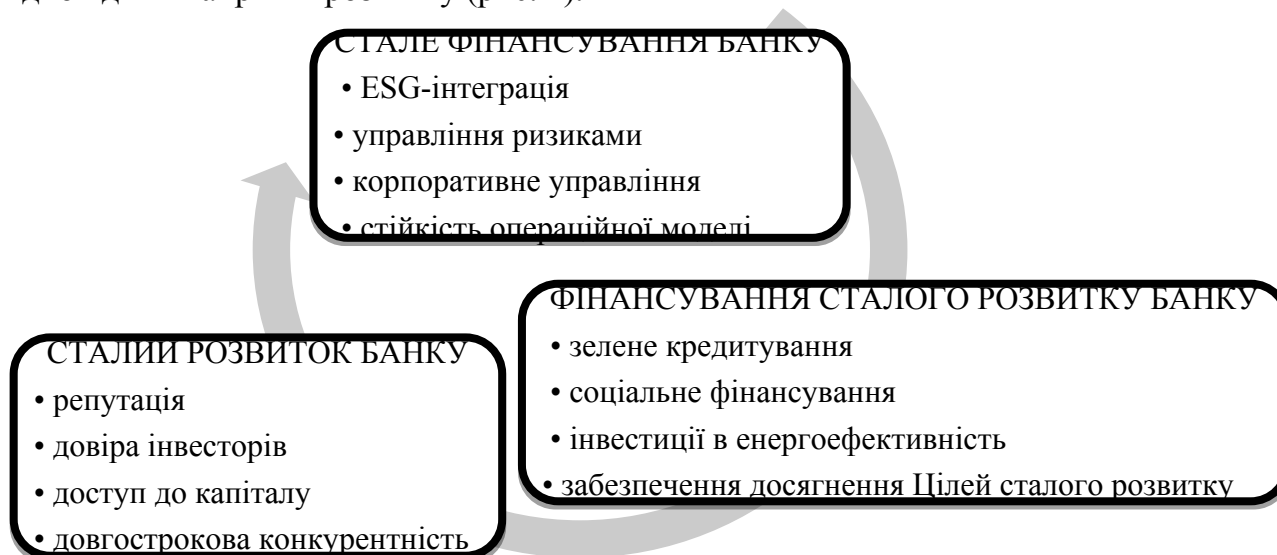

Рис. 1. Взаємозв'язок понять «стале фінансування» та «фінансування сталого розвитку»

Джерело: складено автором.

Стале фінансування характеризує якісні параметри та принципи функціонування фінансової системи. Дотримання принципів сталого фінансування визнається Світовим стандартом відповідального банкінгу, який активно впроваджується провідними фінансовими групами ЄС. Принципи розроблені Ініціативою фінансової програми ООН (UNEP FI) у 2019 р. [18] та визначають стратегічні орієнтири для банків, що прагнуть інтегрувати сталий розвиток у свою бізнес-модель та управлінські процеси (табл. 1). Вони створюють концептуальну основу для формування відповідальної фінансової політики та забезпечення довгострокової стійкості банківської системи. У такий спосіб ООН закликає банки до розробки передових рекомендацій та новаторських інструментів з ключових питань сталого фінансування, вивчення

передового досвіду, напрацювань науковців та галузевих експертів, а також отримання користі від індивідуальних відгуків та оглядів по мірі просування на шляху до сталості.

Таблиця 1

Принципи сталого фінансування банку

Принцип	Зміст
Узгодженість	Банк узгоджує свою бізнес-стратегію з Цілями сталого розвитку ООН [15], Паризькою кліматичною угодою [19] та іншими міжнародними зобов'язаннями щодо сталого розвитку.
Вплив та встановлення цілей	Установи визначають, оцінюють і активно збільшують позитивний вплив своєї діяльності на суспільство та довкілля, мінімізуючи негативні наслідки.
Орієнтація на клієнтів та споживачів	Банк співпрацює з клієнтами для сприяння переходу до стійких бізнес-моделей, пропонуючи інструменти та продукти для підтримки сталого розвитку.
Взаємодія зі стейкхолдерами	Фінансова установа взаємодіє із зацікавленими сторонами – інвесторами, громадами, партнерами, щоб узгоджувати підходи та колективно розвивати практики сталого фінансування.
Корпоративне управління та культура	Діяльність банку управляється відповідно до принципів етичності, відповідальності та прозорості; система управління інтегрує цілі сталого розвитку.
Прозорість і підзвітність	Банк відкрито розкриває інформацію про свою стратегію, показники, ризики та прогрес у досягненні сталих цілей.

Джерело: складено за даними [18].

Розвиток сталого фінансування у фінансовому секторі ґрунтується й на комплексі нормативно-правових актів та інституційних механізмів, які формують правила функціонування банківських установ у контексті інтеграції ESG. Ці правила визначають стандарти відповідальної фінансової діяльності, механізми управління ризиками, інформаційного розкриття та стратегічного планування, що дозволяє забезпечувати довгострокову стійкість фінансової системи. Нормативно-правове забезпечення сталого фінансування здійснюється на міжнародному, європейському, національному та внутрішньобанківському рівнях, кожен з яких виконує певну роль у регулюванні діяльності банків.

Так, на глобальному рівні базою формування нормативних орієнтирів сталого фінансування є міжнародні стандарти та ініціативи. Зокрема, важливу роль у формуванні нормативних рамок, окрім Принципів відповідального банкінгу [18], відіграють Принципи екватора [20], які регламентують процедури оцінки екологічних та соціальних ризиків під час реалізації великих інвестиційних проєктів. Принципи екватора застосовуються у проєктному фінансуванні та визначають стандарти належної перевірки (due diligence) для оцінки потенційного впливу на довкілля й суспільство.

Міжнародна нормативна база також включає стандарти корпоративної звітності та кліматичного розкриття. Міжнародні стандарти звітності зі сталості (GRI) є найбільш поширеними у світі та використовуються банками для розкриття нефінансової інформації [21]. Вони визначають показники екологічного, соціального та управлінського впливу, забезпечуючи уніфікований підхід до підготовки ESG-звіттів.

У формуванні регуляторного середовища країн Великої двадцятки все більш зростаючу роль відіграють Рекомендації Ради з фінансової звітності, пов'язаної з кліматичними ризиками (TCFD) [22]. Відтак дедалі частіше стають обов'язковими до виконання банками цих країн вимоги щодо розкриття інформації про кліматичні ризики,

сценарного аналізу, оцінки впливу зміни клімату на операційну діяльність та стратегію банків.

Стандарти міжнародних фінансових організацій, зокрема Світового банку, Міжнародної фінансової корпорації (МФК), Європейського інвестиційного банку (ЄІБ) та Європейського банку реконструкції і розвитку (ЄБРР) формують окремий пласт нормативної бази. Кожна з цих інституцій розробила власні вимоги для екологічної та соціальної оцінки проєктів. Наприклад, МФК застосовує систему Стандартів екологічної та соціальної оцінки проєктів (Performance Standards), що регулюють вимоги до управління трудовими відносинами, охорони довкілля, соціального захисту, прав корінних народів та безпеки спільнот [23]. ЄІБ використовує внутрішню систему перевірки сталості, яка включає обов'язкову оцінку викидів CO₂, а також критерії ефективності проєктів [24]. У свою чергу, ЄБРР формує нормативні вимоги щодо управління екологічними та соціальними ризиками у кредитуванні, що стають орієнтиром для банківських установ [25].

Провідну роль у створенні найбільш деталізованої та системної нормативно-правової структури сталого фінансування відіграє Європейський Союз (ЄС). Зокрема, європейською стратегією зі сталого фінансування передбачено розвиток фінансового сектору у напрямі інтеграції ESG-факторів у всі види діяльності, забезпечення прозорості, розвитку «зелених» інструментів та підвищення стійкості банківської системи [3].

Центральним елементом нормативної бази ЄС є Регламент стосовно Таксономії сталих економічних видів діяльності, що визначає, які саме проєкти та активи можна вважати екологічно сталими, встановлюючи чіткі технічні критерії відповідності [26]. Таксономія виконує роль класифікаційної системи, яка дозволяє фінансовим установам оцінювати «зеленість» своїх портфелів і спрямовувати кошти лише в ті види діяльності, що відповідають цілям кліматичної політики ЄС.

Важливим елементом нормативно-правового забезпечення розвитку сталого фінансування є Регламент про розкриття інформації (SFDR), що зобов'язує банки й інвестиційні фонди інформувати клієнтів про екологічні та соціальні характеристики своїх продуктів, рівень інтеграції ESG-факторів у процес інвестування, а також надавати інформацію про негативний вплив на стійкість (Principal Adverse Impacts) [27]. У такий спосіб забезпечується захист інвесторів від «зеленого камуфляжу» та формує єдині правила взаємодії на ринку сталого фінансування.

Не менш значимою для розвитку сталого фінансування є нова Директива ЄС щодо корпоративної звітності про сталість (CSRD), яка суттєво посилила вимоги до складання нефінансової звітності широкого кола великих компаній та фінансових установ [28]. Відповідно до директиви банки повинні звітувати за єдиними стандартами обов'язкової нефінансової звітності (ESRS), які включають розширені вимоги щодо аналізу ризиків, впливу діяльності на довкілля й суспільство, а також стратегії переходу до сталого розвитку [29]. Директива робить ESG-звітність співставною для порівняння, прозорою для ознайомлення та обов'язковою для оформлення банківськими установами.

Стосовно фінансового сектору України, то у теперішній час модель регулювання сталого фінансування перебуває на стадії активного розвитку, її ключовим елементом є поступове впровадження європейських стандартів у систему нагляду та регулювання банків. Центральну роль у цьому процесі відіграє НБУ, який формує нормативні вимоги до управління ESG-ризиками, підготовки нефінансової звітності та створення

інституційних механізмів інтеграції принципів сталого розвитку у банківську діяльність (табл. 2).

Таблиця 2

Нормативні документи України щодо регулювання сталого фінансування у банківській діяльності

Назва документу	Значення для банків
Постанова Правління НБУ «Про організацію системи управління ризиками у банках України»	Імплементация екологічних, соціальних та управлінських ризиків у ризик-менеджмент; посилення вимог до оцінки клієнтів і проєктів
Лист НБУ «Рекомендації щодо підготовки нефінансової звітності банками України»	Формування нефінансової звітності, розкриття ESG-даних, прозорість діяльності
Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки»	Створює правову базу для зелених фінансових інструментів, стимулює розвиток сталих інвестицій
Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії»	Забезпечує відповідність стандартам ESG у діяльності фінансових компаній і банків
Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року»	Орієнтує банки на фінансування екологічних проєктів, енергоефективності та низьковуглецевого розвитку
Постанова КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки», Розпорядження КМУ «Про схвалення Національної економічної стратегії на період до 2030 року»	Визначають національні та регіональні пріоритети, які банки повинні враховувати у кредитній та інвестиційній політиці
Рішення НКЦПФР «Про затвердження Положення про особливості здійснення емісії зелених облігацій»	Створює можливість для банків випускати або обслуговувати зелені облігації

Джерело: складено за даними [30-37].

На рівні окремого банку нормативно-правове забезпечення сталого фінансування охоплює систему внутрішніх нормативних документів, що включає політики, регламенти та процедурні правила, які регулюють інтеграцію принципів сталого розвитку у банківську діяльність. Зокрема, до зазначеного відноситься ESG-стратегія, політика управління екологічними та соціальними ризиками, правила підготовки нефінансової звітності, а також механізми внутрішнього контролю. Впровадження таких документів дозволяє банку адаптувати міжнародні та національні вимоги до власної системи управління ризиками та корпоративного управління.

Так, показовим прикладом трансформації банківської діяльності на засадах сталого фінансування є досвід одного із провідних фінансових інститутів світу, що належить до глобальних учасників UN Principles for Responsible Banking, – BNP Paribas Group. В нашій країні група представлена АТ «УкрСиббанк», для якого питання сталості є не просто елементом іміджу, а стратегічним вектором довгострокового розвитку. При цьому важливо зазначити, що до 2020 року банк реалізовував окремі елементи корпоративної соціальної відповідальності, однак системної політики ESG не існувало. Повноцінне впровадження ESG-підходів, секторних екологічних і соціальних політик, а також нефінансової звітності розпочалося у 2020-2021 рр., що підтверджується приєднанням банку до UN Global Compact та публікацією першого комплексного ESG/CSR-звіту (табл. 3).

Етапи впровадження ESG-підходу у політику АТ «УкрСиббанк»

Етапи	Ключові ESG-події та ініціативи	Результат
2020 р.	Формування основ ESG-політики; участь у внутрішніх соціальних програмах; початок адаптації внутрішніх процесів до стандартів BNP Paribas	Старт етапу; внутрішня трансформація
2021 р.	Початок публічної ESG-комунікації; цифровізація операцій; розвиток програм для працівників; підвищення енергоефективності внутрішніх процесів	Підсилення соціальної та управлінської складової
2022 р.	Впровадження проєктів із безпеки, соціальної підтримки клієнтів і працівників у період військового стану; посилений контроль ризиків; початок активної ESG-звітності	Соціальна сталість, антикризова підтримка
2023 р.	Публікація повного звіту зі сталого розвитку; розвиток цифрових сервісів; модернізація офісів; підготовка до участі в міжнародних програмах	Реалізація екологічних та управлінських ініціатив
2024 р.	Участь у програмі ЄБРР: 7,5 млн. євро гарантій для фінансування МСБ та сталих проєктів; проведення Форуму сталого бізнесу; просування ESG-продуктів для бізнесу	Інтеграція ESG та зеленого фінансування у стратегію розвитку банку

Джерело: складено на основі [38].

У цілому ESG-зрілість банківських установ можна визначити на основі оцінювання сукупності взаємопов'язаних критеріїв, що характеризують ступінь інтеграції принципів сталого розвитку в діяльність банківської установи. Чим вищим буде рівень системності та глибини впровадження ESG-принципів у діяльність банків, тим вищим є рівень його готовності до реалізації концепції сталого фінансування та ESG-трансформації. Зокрема, до якісних критеріїв, які дозволяють оцінити рівень ESG-зрілості банків, відносять:

наявність ESG-стратегії та політик, рівень інтеграції ESG-цілей у загальну стратегію розвитку банку;

рівень інституціоналізації ESG-функцій, зокрема наявність окремого ESG-підрозділу, ESG-комітету, відповідальних осіб, або інтеграція ESG-функцій у діючі структурні підрозділи;

наявність практики розкриття інформації щодо ESG-аспектів діяльності, регулярність публікації звітів і використання міжнародних стандартів звітності;

ступінь врахування ESG-факторів під час кредитування, інвестиційної діяльності, оцінювання ризиків та прийняття управлінських рішень;

наявність «зеленого» кредитування, фінансування енергоефективних проєктів, соціальних інвестицій, ESG-продуктів та інших інструментів сталого фінансування;

рівень інтеграції банку у міжнародний простір сталого фінансування через участь у міжнародних програмах, партнерствах та застосуванні міжнародних стандартів;

наявність практик управління персоналом, підтримки соціальних проєктів, дотримання принципів прозорості, етики та корпоративного управління.

Отже, результати аналізу відкритих джерел інформації банків, зокрема, стратегій розвитку, ESG- та нефінансової звітності, політик сталого розвитку, звітів про управління та офіційних корпоративних веб-сайтів, свідчать про поступову трансформацію вітчизняного банківського сектору від переважно декларативних практик корпоративної соціальної відповідальності до впровадження інституціоналізованих підходів ESG-менеджменту (табл. 4).

Рівень інтеграції ESG-факторів у стратегічне управління банків України

Рівень ESG-зрілості	Характеристика	Банківська установа
Високий	ESG інтегровано в систему управління банком; наявні ESG-стратегії або формалізовані ESG-політики; впроваджується ESG-ризик-менеджмент; здійснюється нефінансове розкриття інформації; розвиваються сталі фінансові продукти	АБ «Укргазбанк», АТ «Державний ощадний банк України», АТ «ОТП Банк», АТ «Райффайзен Банк», АТ «УкрСиббанк»
Середній	ESG присутнє у стратегії розвитку або корпоративній політиці; реалізуються окремі ESG-ініціативи та продукти; розкривається частина нефінансової інформації; ESG ще не повністю інтегровано в усі бізнес-процеси.	АТ «ПУМБ», АТ «Таскомбанк», АТ «Кредобанк», АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Сенс Банк», АТ «Піреус Банк МКБ»
Базовий	Переважають окремі соціальні, благодійні чи екологічні проекти; ESG-підхід має фрагментарний характер; відсутні або обмежено представлені формалізовані ESG-стратегії, ESG-ризик-менеджмент та нефінансова звітність.	АТ «А-Банк», АТ «Глобус Банк», АТ «МТБ Банк»

Джерело: складено автором.

Водночас існує низка проблем та структурних бар'єрів, які суттєво стримують подальше розширення ESG-підходу у банківську діяльність (табл. 5).

Проблеми розвитку сталого фінансування в банківській діяльності

Група проблем	Сутність проблем	Вплив на банківську діяльність
Регуляторні	Відсутність комплексного регулювання сталого фінансування в Україні	Не має офіційних стандартів оцінки сталих проектів, складно формувати «зелений» портфель
	Немає вимоги до обов'язковості укладання нефінансової звітності	Відсутня можливість стандартизувати ESG-показники та порівнювати їх із ринком
	Повільна імплементація Таксономії ЄС	Немає чітких критеріїв визначення, яка економічна діяльність є справді сталою
Економічні	Високі кредитні ставки та низька купівельна спроможність бізнесу	Енергоефективні та зелені проекти стають нерентабельними
	Низька інвестиційна активність через військові події	Бізнес переходить на короткострокові рішення і уникає довгих «зелених» проектів
	Макроекономічна нестабільність	Підвищені ризики обмежують можливість масштабувати ESG-фінансування
Ринкові	Дуже низький попит на зелені кредити (<0,5% ринку)	Обмежений обсяг клієнтів, що можуть податися на сталі проекти
	Відсутність ринку зелених облігацій	Немає альтернативних джерел фінансування сталих проектів
	Низький рівень ESG-грамотності бізнесу	60% підприємств не розуміють вимог ESG, що формує низький попит

Соціальні	Переміщення населення – фізичних клієнтів банку	Зосередженість на підтримці стабільності, а не на розвитку нових ESG-продуктів
	Падіння доходів домогосподарств	У населення немає можливості інвестувати в енергоефективні рішення
Інфраструктурні	Відсутність українських ESG-фахівців, зокрема, ESG-аудиторів та інструментів оцінки	Адаптація до міжнародних підходів без локальної підтримки, підвищення навантаження на наявний персонал
	Обмежена аналітика щодо ESG-ризиків	Ускладнює оцінку сталих проєктів та формування спеціальних кредитних продуктів
Корпоративні	Недостатнє розкриття власних ESG-даних	Відсутні офіційні дані стосовно зеленого кредитування, що знижує прозорість
	Посилення моніторингу за дотриманням ESG-критеріїв	Не всі клієнти можуть бути належним чином оцінені за ESG-підходом
Операційні	Нерозвинена лінійка спеціалізованих ESG-продуктів	Поки що ESG-підхід інтегрований більше у процеси, ніж у продукти
	Високе фінансове навантаження через ускладнення геополітичної ситуації	Пріоритет – фінансова стабільність, а не запуск нових ESG-програм
	Необхідність адаптації міжнародних політик до українських реалій	Міжнародні стандарти не завжди можуть бути застосовані до ситуації в Україні
	Висока вартість впровадження ESG-рішень	Оновлення процесів, аудитів і навчання персоналу потребують великих ресурсів

Джерело: складено автором.

Таким чином, масштаб ESG-проєктів банків значною мірою залежить від стану українського фінансового ринку, регуляторного поля та макроекономічної стабільності. Банки можуть демонструвати високий рівень ESG-зрілості, проте їм не в повній мірі вдається реалізувати потенціал сталого фінансування через об'єктивні зовнішні обмеження, які мають бути як на макро-, так і на мікрорівні. В цьому зв'язку одним із важливих напрямків удосконалення нормативно-правового забезпечення сталого фінансування є прискорення впровадження принципів Таксономії ЄС шляхом розроблення критеріїв ідентифікації сталих активів та створення методичних рекомендацій до стандартизованого розкриття ESG-інформації й оцінювання ESG-ризиків. Успішність реалізації даного напрямку залежить, передусім, від комплексності та злагодженості дій НБУ, Міністерства фінансів України та інших державних інституцій, відповідальних за гармонізацію українського законодавства з європейськими стандартами сталого фінансування.

Для підвищення рівня ESG-зрілості банківських установ необхідним є послідовне удосконалення інституційних, організаційних, управлінських та аналітичних механізмів, що забезпечують інтеграцію принципів сталого розвитку у всі ключові бізнес-процеси (рис. 2).

Рис. 2. Напрями підвищення рівня ESG-зрілості банків

Джерело: складено автором.

Так, створення окремих підрозділів або центрів компетенцій зі сталого розвитку, які координуватимуть впровадження ESG-політик, розробку внутрішніх стандартів та моніторинг їх виконання, дозволить перейти від фрагментарного застосування ESG до системного управління сталим розвитком. Впровадження ESG-скорингу позичальників, оцінювання кліматичних та соціальних ризиків, а також використання сценарного аналізу впливу екологічних факторів на кредитний портфель, підвищить якість управління кредитним ризиком та забезпечить довгострокову фінансову стабільність. Розширення кредитування проєктів енергоефективності, відновлюваної енергетики, декарбонізації та соціально орієнтованих ініціатив сприятиме формуванню стійкої структури активів банку та зменшенню його екологічного впливу. Впровадження таких міжнародних стандартів ESG-звітності, як GRI, TCFD та ESRS, забезпечить прозорість діяльності банку, підвищить довіру інвесторів і сприятиме порівнюваності ESG-показників на міжнародному рівні. Використання аналітики великих даних, штучного інтелекту та автоматизованих систем моніторингу ESG-показників збільшить точність оцінювання ризиків та вищу ефективність прийняття рішень. Важливим є також навчання персоналу, формування ESG-компетенцій та впровадження принципів відповідального банкінгу на всіх рівнях організації.

Висновки. Таким чином, сталий банкінг розглядається як нова модель функціонування банку, що дозволяє одночасно досягати фінансових результатів і сприяти вирішенню соціально-екологічних викликів. Перехід та дотримання принципів сталого фінансування дає змогу банківським установам підвищувати рівень ризик-менеджменту, зміцнювати довіру інвесторів, мінімізувати негативний вплив операційної діяльності та формувати конкурентні переваги в умовах глобального переходу до сталих економічних моделей.

Список використаної літератури

1. United Nations. Our Common Future (The Brundtland Report). 1987. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>.

2. World Bank. Environmental and Social Framework. URL: <https://www.worldbank.org/en/projects-operations/environmental-and-social-framework>
3. European Union. EU Sustainable Development Strategy (Updated 2016). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52016DC0739>
4. OECD. Sustainable Development Strategies / Green Growth. URL: <https://www.oecd.org/greengrowth/>
5. Sachs J. The Age of Sustainable Development. New York: Columbia University Press, 2015. URL: <https://cup.columbia.edu/book/the-age-of-sustainable-development/9780231173148>
6. Daly H. Steady-State Economics. Washington: Island Press, 1991. URL: <https://isecoeco.org/resources/steady-state-economics/>
7. Національний банк України. Політика з розвитку сталого фінансування. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/ESG%20strategy_public.pdf?v=17
8. Національний банк України. Біла книга з управління екологічними, соціальними та управлінськими (ESG) ризиками у фінансовому секторі. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Bila_knyga_2025_fin.pdf?v=17
9. Кожухова Т.В. Стратегії фінансування сталого розвитку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2014. Вип. 2. С. 218–221. URL: <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/45.pdf>
10. Васильчук І. П. Фінанси сталого розвитку як відповідь на виклики постіндустріальної економіки. *Проблеми економіки*. 2015. № 2. С. 213–218. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2015-2_0-pages-213_218.pdf
11. “Зелені” інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. Аналітична доповідь. Київ: Заповіт, 2019. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf
12. Луців Б., Майорова Т., Луців П. “Зелені фінанси” в парадигмі сталого інвестиційного розвитку економіки України. *Світ фінансів*. 2023. №3 (76). С. 65-76. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/50056>
13. Тяжкороб І. В., Габрильчук Я. А. Соціальне фінансування у банківській діяльності в контексті сталого розвитку. *Фінансовий простір*. 2024. № 3-4. URL: [https://doi.org/10.30970/fp.3-4\(54\).2024.93101102](https://doi.org/10.30970/fp.3-4(54).2024.93101102)
14. European Commission – Overview of Sustainable Finance. URL: https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/overview-sustainable-finance_en?prefLang=et&utm_source=chatgpt.com
15. United Nations. Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. 2015. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>
16. Прутська О. Сучасна політика НБУ щодо розвитку сталого фінансування. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-14>
17. Національний банк України. Політика щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Policy_rozvytok-stalogo-finansuvannja_2025.pdf
18. Principles for Responsible Banking. United Nations Environment – Finance Initiative – Partnership between United Nations Environment and the global financial sector to promote sustainable finance. URL: <https://www.unepfi.org/banking/bankingprinciples/>

19. UNFCCC – The Paris Agreement. URL: https://www.unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement?utm_source=chatgpt.com
20. Equator Principles. URL: https://equator-principles.com/app/uploads/The-Equator-Principles_EP4_July2020.pdf
21. The global standards for sustainability impacts. URL: https://www.globalreporting.org/standards/?utm_source=chatgpt.com
22. Recommendations of the Task Force on Climate-related Financial Disclosures. URL: https://www.fsb.org/2017/06/recommendations-of-the-task-force-on-climate-related-financial-disclosures-2/?utm_source=chatgpt.com
23. IFC's Performance Standards on Environmental and Social Sustainability. IFC. URL: <https://www.ifc.org/en/insights-reports/2012/ifc-performance-standards>
24. EIB Group Climate Bank Roadmap 2021–2025. URL: https://www.eib.org/en/publications/the-eib-group-climate-bank-roadmap?utm_source=chatgpt.com
25. EBRD Environmental and Social Policy. URL: https://www.ebrd.com/news/publications/policies/environmental-and-social-policy-esp.html?utm_source=chatgpt.com
26. EU taxonomy for sustainable activities. URL: https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/tools-and-standards/eu-taxonomy-sustainable-activities_en?prefLang=hu&utm_source=chatgpt.com
27. SFDR – Sustainable Finance Disclosures Regulation (European Commission). URL: https://finance.ec.europa.eu/regulation-and-supervision/financial-services-legislation/implementing-and-delegated-acts/sustainable-finance-disclosures-regulation_en?utm_source=chatgpt.com
28. Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2464/oj>
29. European Sustainability Reporting Standards (ESRS). URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2023/2772/oj
30. Постанова Правління НБУ «Про організацію системи управління ризиками у банках України». № 154 від 11.12.2018 р. URL: https://bank.gov.ua/legislation/Resolution_154
31. Лист НБУ «Рекомендації щодо підготовки нефінансової звітності банками України». № 25-0006/57035 від 01.07.2021 р. URL: <https://bank.gov.ua>
32. Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки». № 3480-IV від 23 лютого 2006 року (зі змінами та оновленнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3480-15>
33. Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії». №79-IX: від 12.09.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20>.
34. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». № 2697-VIII від 28.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2818-17#Text>
35. Постанова КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки». № 695 від 05.08.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020>
36. Розпорядження КМУ «Про схвалення Національної економічної стратегії на період до 2030 року». № 179-р від 03.03.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D1%80>

37. Рішення НКЦПФР «Про затвердження Положення про особливості здійснення емісії зелених облігацій». № 904 від 19.07.2021 р. URL: <https://www.nssmc.gov.ua>

38. Офіційний сайт АТ «УкрСиббанк». Сталий розвиток. URL: <https://ukrsibbank.com/about-bank/corporate-social-responsibility/>

Дата надходження статті: 12.05.2026

Дата прийняття статті: 24.05.2026

Дата публікації статті: 31.05.2026